

A KÖZÉP-KORI
KERESZTELŐ MEDENCZÉK.

ÍRTA

RÓMER FLÓRIS.

M. AKAD L. TAG.

Alig van tárgy, melynek felírása oly sokféle olvasásra adott alkalmat, mint azon tálaké, melyek hazánk és a külföld egyházaiban, és régészeti leltáraikban szemlélhetők. Magam láttam a pozsonyit, bazinit, szőnyit, macskovait, rigiczait, valamint a bécsi régészeti tárlatban kitetteket is. Ipolyi említ egy töredéket a pécsi főegyház könyvtári muzeumában; nemzeti muzeumunk öt darabot bír, a nesz mélyi reform. egyháznak is van egy darabja, mint Sárközy József buzgó régészünk tudósításából értettem, de eddig látnom nem sikerült; Plank úr tiszabői gyűjteményében pedig mintegy öt hat darab található. Nem kétkedem, hogy hazánk templomaiban és ritkaságtáraiban, valamint egyesek birtokában még több ilyféle tál lappang, s minthogy a rajta rendszeren előjövő köriratokon már sok ember töré fejét, és a legneveltségesebb olvasásokat hozta ki belőlük; kötelességemnek tartom, minden haszontalan vita, vagy további tétova elkerülése végett, nyíltan kimondani véleményemet, nagyon fogván örülni, ha valaki ezt megcáfolná, vagy alaposb felvilágosítással e homályt eloszlatná *).

A középkori sárgaréz medenczéket, a rajtok látható ábráknál fogva legjobban *szenképűekre*, *világi tárgyúakra*, és *virágos közepűekre* lehetne tán felosztani.

A kereteket vevén tekintetbe pedig: *írássos* vagy egyedül *lombozatos* keretűekre.

Hogy előadásomban némi rend legyen, az első felosztást vettem fel alapul és szólok a

I. Szentképű tálakról.

I. Az új-testamentomi szent képekkel ellátottak.

1. A boldogságos sz. szüz képével.

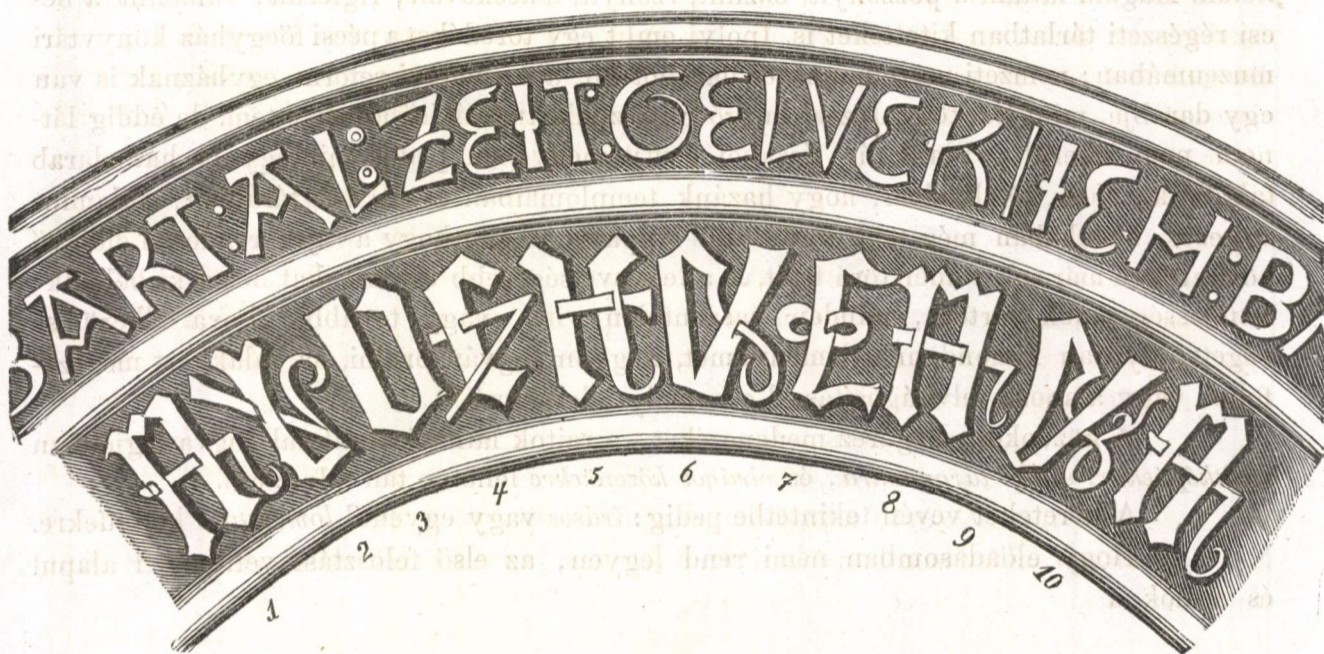
a) **A rigiczai tál.**

A rigiczai (Bács megyében) lelkész úr küldött be Érdy tagtársunkhoz sárgaréz-tálat, kérdezzvén a rajta található írásnak értelmét. Érdy úr sziveskedett engem is meghíni a magyarázatra, s megvallom a külső, a 16. század jellegével bíró, de régiebbekkel is kevert latin betűkből nem volt nehéz az interpunctiók segítségével ezt olvasnom: ICH: BART: AL: ZEIT: GELVCK | , melynek magyarázata, tán a keresztelezésre vonatkozólag: Mindenkor szerencsét hoztam, (szültem). Ezen mondat négyszer ismételtetik egé-

*) Mily érdekléssel kíséri ezen medenczéket a német irodalom, eléggé tanúsítja az, hogy az „Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit“ I. köt. 16. lapján álló cikkek az ezen medenczékkel foglalkozó irodalmat felszámolván, csak hamarjában mintegy 14 munkát említ, melyek ezen tárggyal is foglalkoztak; bár sajnálattal kell azt is felhoznom, hogy fővárosunk első könyvtáraiban azok egyikét sem valék képes megtalálni.

szen, egyszer pedig csak . . . RT: AL: ZEIT: GELVCK. Otte: Handbuch der kirchlichen Kunst Archaeologie 251. l. e mondatot így olvasta: EH BART sat. azért, mert a C-et az E-től, melynek közép behajlása még is nagyobb mint a C-é nem különböztette meg, és az I — mely előtt a mi rajzunk szerint tisztán látható | vonal áll, mely itt mondatválasztó gyanánt használtatik — az általa vizsgált példányon hiányozhatott.

Sokkal több bajom volt a belső körírása fejtegetésével; és minthogy első perczben nem sikerült azt megfejtenem, bizonyos voltam, hogy nem is fog soha sikerülni. Mindazonáltal tekintetbe vevén a tál közepén álló képet, mely a Gábriel főangyal általi jelentést ábrázolja, azt hittem, hogy az ott a virágcserepen látható, és igen gyakran ezen köszöntésnél a régi műemlékeken is mondatszalogokon előjövő AVE M(ariá)val a köriratot is lehet megegyeztetni és bár erőltetve, de mégis valószínűséggel, e szent köszöntést véltem benne feltalálni ¹⁾ E véleményre vitt a 3 fölött álló u betű? (1. áb-



1. ábra.

ra) ²⁾, melyet t idomú jel követ 4-nél. A 6 és 9-nél látható majd egyenlő jegyeket á-k-nak vettem, a 2 fölöttit szinte á-nak; az 1 és 10-nél állókat pedig, melyek világosan szalag-alg összekötött ri ³⁾ szótagot tesznek egyedül helypótlónak. E szerint az 5, és a 6-nak C forma része adta volna az M-et, a 6-nak dülő része a nyolczas ∞ derekú C-vel az á-t. — Erőltetett biz ezen olvasás, ezt magam is elismerem; de még is, legalább e tálra nézve természetesb, mint Otte idézett helyen nem egészen hű, vagy tán készakarva átídomított írásá-

¹⁾ „Rigicza és környéke“ című egydirat szerzője 20. l. ezen tálról így nyilatkozik: a szinte igen régi keresztelő rézmedence — mely augsburgi mű és a XV. vagy XVI. században készítettven közepben a Máriának megjelent angyalt tünteti elő, — magyarázatát, itt jeles régiség bűvárunk Érdy János úr által adott felvilágosítás alapján megérintem, hogy a nagyobb körben — ezen keresztelő tálon — latin nagy betűkkel többször ismételve e szavak vannak: „ich bart alezeit (?) geluck“ szórul szóra „én szültem minden időben szerencsét,“ a kisebb körben pedig góth (?) betűkkel e szavak „Ave Maria“ hasonlóan ismételve s a „ria“ szórészt viszhangoztatva, a virágedényen pedig a Máriá-t olvashatni.

Ezen tál a ritkaságokat kedvelő pestvárosi bíró, néhai Boráros holmiainak elárvereztetésekor, a templom számára vétetett.

²⁾ Épen ezen u miatt vélték sokan, hogy itt év szám fordulhat elő.

³⁾ Az 1. és 8. alatt előjövő ri különbözik, mint a figyelmes olvasó első tekintetre láthatja.

ból — melyből ő MLvtHEr-t akar kihozni — erőszakolt magyarázata. Ezen M. Luther-féle eszme annyira megrögzöttnek látszik a német tudósok közt, hogy legújabbán Sommer úr „Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 1861. 9. szám 319. lapján még tovább ment, és egy tálon észrevett (7-dik ábrába rajzolt, l. 133. lap) betűben a D-et, Doctort is hozzá találta *).

Vannak kik e betűket számoknak tartják; de minthogy oly sok tálon majd nem változatlanul előjönnek, és hol bennük változás vagy, az csak a helypótlás végett jó elő, nem hihető hogy ezen tálakat, melyeknek kivitele különféle korra mutat, mind egy évbe lehetne tenni.

Én azt, mit fejtegetni nem lehet, sőt hol az első művésznak sem volt eszében valami értelmet e betűalakokba fektetni, nem is keresem s nyíltan vallom, hogy ezen értelem nélküli köríratok, valamint a nem magyarázható REKOR. DE. JGJ. SCAL. — RAHE WJSHNBJ-féle kisebb betűjű mondatok, azon sorba tartoznak, hová a könyvsarkokon található értelem nélküli betűsorozatok, vagy a nem régen Pesten Schaudt harangöntőnél beolvasztott ecsegi harang körírata, mely háromszoros barátbetűjű abcből állott. Itt is a betűk, ha még is azok, inkább szokásból következetesen majd ugyanazon cifrázatot tesznek mint szavakat vagy mondatokat; mi abból is látszik, hogy a helyszűke miatt vagy önkénytelen akárhol félbeszakasztatik, vagy kevesebb-több betűvel vagy jellel megtoldatik. Az általam fenebb említett körírat már azért sem valószínű, mert akármilyen legyen a kép a medence középeben — a körírat ugyanaz marad; ha csak azt nem tesszük fel, hogy az első tál a Gábiel főangyal köszöntését tárgyalván a hieroglyphszerű írással magyaráztatott, s hogy ezen írás később mindennemű képeknél tömnyomatilag megmaradt.

A körben lévő képnek tárgya az angyali üdvözlés. Baloldalon térdepel a hosszú ruhás, lefolyó hajú boldogságos szűz; előtte a térdelő zsámolyon csinos lombozatú terítő, széles bojtokkal, ezen a nyitott könyv fekszik. Tőle jobbra áll jobb térdjét mintegy imádásra hajtó, szinte hosszú ruhás angyal ¹⁾. Jobbját mellére teszi, baljában keresztbe végződő lilios hirnökbotot tart. Közük látszik egy virágcserep, melynek szalagos tagozatán AVE M(aria) áll, a cserépből hat virágszál (nefelejts?) emelkedik. Az alakok képei durvák, esetlenek, minden magasztos kifejezés nélküliek. Ruházatuk felül a testhez tapad, tovább egyenközű ráncokban foly le; a térdek körítették, az alsó ránczat uszályos.

Az angyalnál mind a két szárny egyközűen hátrahajló.

A galambalakú sz. lélekből, ki balra néz a bold. szűz felé, hét sugár ömlik ²⁾. A

*) Mennyire rabjai még a hírneves tudósok is ily elülbevett véleménynek, abból látható; mivel egy tudós után, ki Dürernek a keresztfa alatt álló sz. Jánosa arcában Luthernek vonásait vélte megismerni, (l. erről bővebben: Organ für christliche Kunst 1862. 17. sz. 200. lap.) más nagynevű írók is azt utánimádták, és mint valóságot hirdették.

Mint „Bakonyom“ 194. lapján sürgettem a hibás traditiók, vagy szántszándékkal készült ámitgatások leleplezését, úgy itt is kötelességemnek tartom megkérni a hozzá értőket: hogy az itészeti nem helyeselhető ilyféle balhiedelmet szüntessék meg; mert ellenkező esetben, nem csak nevetségessé tesszük magunkat az értelmesebbek előtt, hanem a valódi műemlékeknek becsét is csorbítjuk, és a kétségen fölött álló kincseik iránti hitelt is aláássuk.

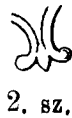
¹⁾ Ilyenmű angyalt, de jobbra nézőt, találunk Róbert Károly király kis ezüst pénzén is, sőt számtalan kép és faragvány foglalkozik ezen a középkor előtt igen kedves tárggyal. — Reánk magyarokra nézve bizonyosan igen érdekes azon egyenlő tárgyú kép, melyet a dömölki apátság régi temploma szentélyében két év előtt Bergh Károly építész barátommal a vakolat alatt találtunk, s mely az ugyan ő általa másolt péczeli freskóval ezen Közlemények egyik figyelemre méltó cikkét teendi. Eme különben is igen kedves tárgyat gyönyörű kivittel láthatni a Comesina által 1863-ban kiadott St. Flóriáni Biblia pauperum 1-ő Tábláján.

²⁾ Tán jelképileg a „tu septiformis munere“-re emlékeztetvén.

fal gyanánt felálló, minden látarány nélküli padozat jobbra balra álló } } } } } jelekből van összetéve.

)))))
((((((

A medence alsó átmérője 11", a felső 12'5"; a párkány 8''' rajta befelé álló akanth-levéllel, mint a 2. ábra mutatja. Az oldal 2" magas; a legbelső átmérő 6" 3''' dombor tagú keretje 3''' belsei írás betűi 1", a másik domborkeret 3''' a külső írás 6''' külső lapos keret, melyen összekötött, folyó levelek, l. 3. ábrát, 6'''-nyi.



2. sz.

Az angyal, Mária, galamb alakjai, a cserép és térdelő hátulról vert munka, a többi fölülről van kiverve.



3. sz.

angyal lábától kezdve négy-szer ismételtetett egészen, ötöd-ször csak néhány jegy fordul elő. A felső írás kezdete az alsóval nem egy helyen van.

A belső nagyobb írás az

Ez a rigiczai medence részletes leírása, melyet azért közlöttem oly környéken, hogy más ilyenekkel könnyebben összehasonlíthatni, és vagy a gyárilag készült tálak ugyanazonságát vagy különbséget meg lehessen határozni.

b) Az ó-szőnyi református egyház keresztelő medenczéje.

A rigiczai tálnak egyik párja az ó-szőnyi ref. egyház birtokában van, és mintegy két év előtt iratott le általam *Bakony* című munkám 28. lapján. Az angyali üdvözlés egyenlő a rigiczaival, a külső írás REKORDE a többi betű nem olvasható, ezen szókat ötször fordulnak elő egészen és még annyi betű, mennyi 2"-nyi térben elfér, de szinte nem olvashatók, mert a tál igen el van koptatva. Valaha ezen edény veresre volt festve, de hol e festék lezsuroldott, látni, hogy szinte sárgaréz-ből áll. A belső nagyobb írás betűi ugyanazok, szinte azon rendben következnek és pedig négyszer egészen, 5-öször csak az 4, 5, 8 jelek l. 1. ábr.; de kétesen.

A külső karimáthatszirmú rózsácskák körítik (4. ábra) alul pedig a kisebb



4. sz.



5. sz.

íráson kívül 5. ábrában rajzolt ékítmény. Nagyságra a rigiczaival majd egyenlő.

c) A nemzeti muzeumé, és a külföldiek.

A magyar nemzeti muzeum egyik sárgaréz tálának képe a rigiczaival egyenlő; de 2"-nyi magas oldala hasasan felhajtott, körülfutó, kivert levelekkel, fölül be van húzva. Karimája 6'''-nyi



6. sz.

6. ábrájú ékítmény-nyel, — egyébiránt ezen tál minden más rajz és írás nélkül van.

Ezen tál Jankovich Miklós gyűjteményével került a többi itt levőkkel együtt a muzeumba.

A bécsi régészeti egylet 1860. nov. 16-kán kezdett érdekes kiállításában, különös figyelmet gerjeszték e nemű tálak; melyek számra 7-en voltak kiállítva, és mindkettőt kivéve — Leemann bécsi régészethatározó polgár birtokában van. A kiadott jegyzék 225. számú tál 9"-nyi átmérőjű, a XVI. századnak tulajdonítatik, s egészen egyenlő képre nézve az eddig leírtakkal.

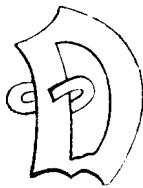
Fennemlített Sommer úr által leírt két keresztelő medence is, melyek egyike Teutschenthalban, másika pedig Tauchaban őriztetnek, képeikre nézve egyentárgyúak,

és az angyali üdvözetet ábrázolják. Az írás egyenlő, csak hogy az egyikben a 7. ábrájú 135. I. D? forma betűvel több jelenik meg, és ötször ismételtetik.

A teutschenthalai írást körül-futja egy irányban 9 szarvas, ezen kívül gazdag levélkítmény kisebb görög kereszttekkel köríti.

S így látjuk, hogy az eddig ismertettek közt, legtöbbször előfordul az angyali üdvözet.

alatt az mondatik, hogy öszpontos körökben diszítványok foglaltatnak.



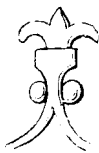
7. sz.

Az Isten anyja az üdvözítővel karján csak egyszer említetik egy XVII. századnak tulajdonított, 12 1/2"-nyi átmérőjű tálon, mely a tepli monostoré Csehországban. Ezen tálon írás nem látszik lenni, mert az idézett jegyzék 224. száma

2. Sz. György képével.

Maskovai evang. egyház keresztelő tála.

Ezen új-testamentomi tárgyon kívül, csak egyet találtam, mely ide sorozandó, t. i. Nógrádmegyében fekvő *maskovai* evangélikus anyaegyház keresztelő tála. Ennek alsó átmérője 11"5", felső 12"5"; a karima 6", az oldal magassága 2"-nyi. A kép körének átmérője 6"5", a pálczás keret 3", a belső betűk 12"-nyiak, melyeket követ 2" pálcza és 6"-nyi betűk. Ezek így következnek: 4-szer 2 REKOR2 DE2 NGI 2 SCAL 2 és ötdöször: 2 REKOR2DE2 NR2DE 2 NGRSCAL 2 a szélén a 8-dik ábra-féle diszítvány. A nagyobb írásjelek olyanok mint a többször említett rigiczaiak, és pedig 5-ör egészen következnek egymásután, 6-dikszor csak a 4, 5, 6-jel, l. 1. ábra, ismételtetik.



8. sz.

A kép maga sz. Györgyöt állít-

Tudjuk, hogy sz. György a lovagkor legkedveltebb védszentje volt, hogy képével ékített tallérok, mainap is védszer gyanánt hordatnak; mi csoda hát, hogy ezen medenczében is előfordul?

ja elénkbe; jobbra nyargal, fején kilencz rózsával ékített barett. Feje mellett balra apró 5 ágú csillag. Ruhája bő ujjú; alatta a balra hajuló sárkány, fejét jobbra fordítva, lábainál a törött lándzsa darabjai.

II. Ó-testamentomi képekkel.

I. Első szüléink a paradicsomban.

Nemzeti muzeumunk tálai.

A boldogságos szűzre vonatkozó előállításokon kívül leggyakoribbak azok, melyek az első szülők bűnesetére vonatkoznak; és igen természetesen, ha ezen tálak rendeltetése az volt, hogy a sz. keresztiségnél a hajdani kútakat pótolják. A baj és annak isteni orvoslása egybefüggőleg kapcsolatnak össze ezen sz. edényekben. Németországban e kép gyakran foglalja a medenczék feneke közepét, mint az *Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit* I. köt. 16. lap mondja; a bécsi kiállításban két ily tárgyú tál tétetett ki a közszemlére *Leeman* úr gyűjteményéből; a kisebbik 9" átmérőjű, XVI. századból, úgy tárgyalja az első bűnt, hogy az emberi nem ősei feje fölött mondatyszalag látszik; a másik 11", szinte azon századból, de Éva oldala mellett a paradicsom kapuja ábrázoltatik.

Hasonló tárgyú tálak vannak *nemzeti muzeumunkban* is. Az egyiknek alsó átmérője 11"-nyi. Oldala emelkedik 15"-nyire, levélidomúlag körülfutó dudorokkal. Pálczával végződő karimája 1"11"-nyi; feneke domborúbb, és egyszerű pálczatagozatú keretben foglalja a paradicsomot. Ennek közepén áll a háromgyökű almafa számos gyümölcsével, törzsére a kígyó tekeredik *); jobbra Ádámot állíták, balra Évát, botránnyig idomtalan, esetlen alakokban. Éva háta mögött ház látszik toronykával és záros, pántos ajtócskával — a paradicsomnak fent említett kapujával. A kör többi részeiben, mintegy a paradicsom szépségeit emelők, mindenféle virágok látszanak. A 8"-nyi keretben körívrűleg font ágacsok között csinos lombzat mutatkozik, szalag, a karima szélén pedig a 9-dik ábrában előállított ékítmény fordul elő.



9. sz.

Lemann úr másik tálának is van párja *muzeumunkban*. Ez alul 7"-nyi, széle emelkedik 2"7"-nyire, karimája 9"-nyi. Pálczás keretben szinte az éden ábrázoltatik. Hármass dombon emelkedik a három dudorú gyümölcsös almafa. Jobbról Éva áll, bal kezében a kárhuzatos almát tartván, feléje hajol a csábító kígyó; balról Ádám — mindketten igen formátlanok. Fejeik fölött többször ide-oda hajló mondatszalogok lebegnek ezen írással, *eva (hat den?) anfang (des?) gemacht — Adam hat gebrochenn das gebot*. A többi térben mindenféle valódi és képzelmenyes, stilizált liliomos, bógáncsos burján emelkedik a föld színéről.

Alsó keretjén a 10-dik, a



10. sz.



11. sz.

karimán a 11-dik ábrájú levéldíszítmény látható.

II. Jósue és Kaleb.

Pozsonyi evang. gyülekezet tála.

Ezek után igen kedves kép a medenczékben Jósue és Kaleb alakjai **), kik az ígérlet földjéről, a nagy szőlőt hozzák. E tárgy látható Pozsony városa főpiaczán, a régi városházzal — mely a Grünstübel utcának egyik szögletét teszi — szemközti ház a térfelé álló ormán. Ezt a népmonda Pozsony városa első legrégebb házának tartja és a Pressburg (borsajtó) német nevével köti össze. Úgy szinte az igen díszes *Biblia pauperum*ban IX. Tábláján láthatjuk.

Ilyen előállítású keresztelő tállal bír a pozsonyi evangélikus gyülekezet, melynek szíves közlését *Lichner Pál* tanár és könyvtárnok úr, tisztelt barátom előzékenysége nek köszönhetem. E tálnak átmérője alul 11", felül 14", karimája 8"-nyi. A kettős körirat külseje § REKOR § DE §IGI§ SCAL§ igen csinos majuskulákkal és a szavak közt megfordított § jelekkel, mint szóválasztókkal. A benső írásforma ékítmény meg egyez az 1-ső ábra benső czifrájával, azon különbséggel, hogy a 7 fölött áll l-forma jel keresztbe fekvő ∞ -sának csak a tulsó füle van meg, az l-t az l-vel foglaló szalag pedig egészen a l-ig terjed s így a l l l jeleket (7, 8, 9 l. 1. ábra) egybefűzi. Mind a felső, mind ezen írás 6-szor ismételtetik.

A belső szélét, valamint a tál kihajló karimáját 10-dik ábra forma levél szalag övedzi.

*) A *Biblia pauperum* X. Táblája ugyan ezt ábrázolja; az ős-szülők szebb testidommal, a kígyó emberfejjel van ellátva.

***) Tanúsítja Anzeiger f. K. d. d. V. I. köt. 16. lapj.

Ezen tállal egészen egyenlő lehet *Leemann* úré, a bécsi kiállításban 226. számú, XVI. századbéli tála, melynek átmérője szinte 11".

III. Világi tárgyú tálak.

a) Női alak.

Alakokat előállító tálak közt említendő a XVI-dik századnak tulajdonított, a többször idézett jegyzék 229. száma alatti 21" átmérőjű tál, mely *Leemann* úr birtokában van. Ennek fenekén ül koszorú között, mely három-három virágcserepbe ültetett liliummal van díszítve, egy női alak; ennek egyik kezében koszorú van, a másikban pedig egyes virágszált tart.

Ehez hasonló a jegyzék 422. számú tála is, mely a linezi muzeumban őriztetik. Ez 11" átmérőjű XVI-ik századbéli mű, melynek közepén a fennleírt alakhoz hasonló látható, virágszállal egyik, mondatszaggal másik kezében, körülötte írás látszik, mely keretet képez.

b) Cicero mellképe.

Nemzeti muzeumunkban van egy tál, melynek alja 10"-nyi. Oldalai egyenesen emelkednek 2"-nyira, karimája 15"-nyi. Belül 3'5"-nyi pálczától körített keretben *Cicero* domborképe látszik: MARCVS TVLIVS CIC=, a képen túl = ERO: CONS írással; más 14"-nyi keret közt van 15 domborodó, kerekded csúcsba végződő, szírom, mely a fej körül rózsát alakít. Kivüle ugyan azon írás, mely a rigiczai tálon 2-től 9-ig 5-ször egészen; a hatodszori ismétlésnél a jelek összezavarvák és a 7-dik C-féle jel után, hol közelebb, hol távolabb álló hasas vonal van, mint a 7-dik ábra mutatja. A betűk egyáltalán dülők, a kezdetnél helylyel közzel tisztább veretűek, másutt, főleg a bélyeg végén igen homályosak. A betűk alakja majd egyez a következő táléval, de külön nagyságú, szélességű, és egyszerűebb mint a rigiczai tálon lévők, hasonlóak az Otténál rajzoltakhoz, melyekből M. Luthert kibetűzte. Úgy látszik, hogy az egész körzifrázat kétféle bélyeggel van kiverve, melyek egyike tán 4'5" másika 5"-nyi volt. A külső írás helyét levélkítmény foglalja (12. ábra); a karimát díszíti a 12. és 13. ábrabeli levélkoszorú, úgy, hogy ennek vége vagy nincsen kinyomva, vagy mint a hely épen engedé, egyik a másikba bele van nyomva. Hogy a két utolsó tál a rajta látható képek miatt, alig tartozott a sz. keresztséghez, nagyon valószínű, s azért a sokszor idézett *Anzeiger* dolgozótársa is a házibútorzat közé számítandóknak tartá.



12. sz.



13. sz.

IV. Virágos közepű tálak.

Nemzeti múzeumunkban.

Ide sorozható még más két edény, mely növényországi díszítményt nyert alapul. Egyik 6"2"-nyi átmérőjű. Közepén tizenhat hajlott fügealakú levél, körívnyleg domborodó székével szép rózsát képez. Körülötte, mint a rigiczai tálon két, 1"-nyi pálcza-keret között a rejtélyes körirat négyszer jó elő, itt ott a 11 előtt felül alul háromszirmú lombozat áll, melynek közepén dombor félgolyó emelkedik 5-tödször csak a 2,3,4,10, jelek állnak. A külső karimán idomtalanabb írással, mint más tálakon láttuk, olvashatni ezt: ICH BART GELVK ALZEIT: minden szó után 5-szirmú, váltogatva más más rózsza van; a mondat 5-ször ismételtetik.

A belső írásnak bélyege 4 1/2"-nyi hosszúságú — a külső 5"2"-nyi; — azonban igen változik, mi a választó rózsák külön nagyságú veretéből leginkább kitűnik.

A tál alul 10'5"-nyi, hasasan 2"-nyira emelkedvén felül 1"-nyi karimával bir 4,10"-nyi, hatszirmú rózsákkal.

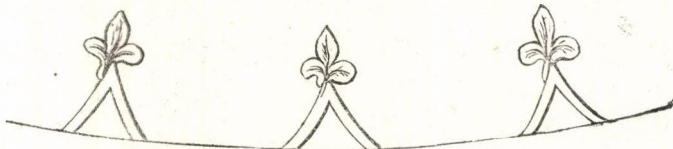
Van meg egy másik is, melyet a közepén díszlő rózsza miatt ehhez lehet csatolni. Ezen medence alul 9 1/2"-nyi, hajlott vonallal emelkedik 12"-nyi szélességre, 15"-nyi magasságra; a 2"-nyi pálczába végződő pereme 2"3"-nyira emelkedik.

Ennek 14"-nyira dudorodó fenekének közepén rózsza van, melynek széke 2"-nyi lapos körív, ennek szélén félkörű ívek körülfutnak, hézagaik közti apró pontocskákkal. Ezeket körülveszi 12 tojásdad lándzsás domborodó levél, melyek csúcsai közt, téglázottan rakott levelek végei kilátszanak. Az 1"-nyi kettős közben, melynek szélétől 1/2"-nyi vonal körülfut 11"-nyi betűkkel ez iratik: Got f Sei f mit f uns f, négyszer ismételve és két függélyes húzás, valamely be nem végzett betűnek részei. A köriratnak



14. sz.

csinos alapja ferdén rácsozatos vonalokból áll, melyek dül énykéi mélyedettebbek, lásd a 14. ábra. Ezen írás bélyege mintegy 5"6 1/2"-nyi, mit az egybe nem vágó hálós alapvo-



15. sz.

nalai össze nem állásából, és a bélyegnek a pálczás keretnek eltérésein leginkább lehet észrevenni.

A karima legszélén a 15-dik ábraféle díszítmény áll.

Figyelmeztetés.

Már a kezdetben mondottak után nem lehet semmi kétségünk, hogy az itt említett sárgaréz medenczéken kívül, még számos más van és lehet honunkban, melyek figyelmünket megérdemlenék; nem is hozván fel azon sok más, réz vagy drágább fémből készült tál- és tálczanemű edényeket, melyek különben is érdekes régészeti osztályunk kitünő kincsei között ragyognak.

Ezen részletes és tán soknak feleslegesnek látszó leírásnak nem csak azon haszna lesz, hogy ki valahol ily tálát tud, azt az érintett osztályokba sorozhatja, vagy mint az említettekől elütöt, mint újabban régészetünk ezen ágát nem csak gazdagíthatja, hanem a felállított minták szerint, másoknak tanulmányul le is írhatja.

Beillenek ez kezdetnek egyházi- és otthoni edényeink teljes leírásához. Hol mint nálunk, ezen irányban még oly kevés tétetett, szükséges, hogy legalább a fennlévő anyagot gyűjtsük, azt sorozzuk, határozzuk, leírjuk. Majd jön az, vagy majd föllépnek azok, kik arra hivatvák, hogy belőle rendszert alapítsanak, a hamisat az igaztól, az utánzást a valóditól, a másoktól vettét a mienktől megkülönböztessék. Igaz, hogy így igen sok érdekes, egyedüli, eddig nálunk nem is sejdített kincs fog napfényre hozatni; — de ellenkezőleg még több álkincs fog eddigi fényétől megfosztatni, sok kéréző tulajdonosnak bosszúságára a vélt gyémántja köszörült üveggé fog leszállíttatni!

Nagy mérvben és öntudatunk méltó kifejlesztésével történhetnék ez egy nagy magyar régészeti kiállítás által. Tudjuk, mily hévvel karoltatott fel ezen dicső eszme két év előtt, ismerjük és méltányoljuk az okokat, melyek miatt a terv elnapoltatott; de azért egy perczig sem kétkedünk arról, hogy előbb utóbb még is derül a nap, melyen régészetünk örömnepét tartandja.

Addig gyűjtsünk, rendezzünk, írjunk, hogy ama nagy nap készületlenül meg ne lepjen!

Általános nézet az írások kivitélére nézve.

Mondtam, hogy az olvasatlan írást hiában törekszünk megfejteni, mert bizonyosnak látszik, hogy a medencze-kolompárok a XVI. és XVII-dik századokban már csak az érthetetlenül összerakott jegyeket használták; de következik-e ebből, hogy nem fogjuk azon eredeti tálakat, vagy akárminemű fémedényen alkalmazott betűjegyeket találni, melyek ügyetlen összeillesztése, annyi fejtörést okozott, s oly nevetséges fejtegetésekre adott alkalmat.

Különös mindenestre az, hogy a külső keretekben többnyire majusculák s majd nem ugyan azon mondatok, néha, mint az ICH : BART : AL : ZEIT : GELVCK és ICH , BART , GELVK , ALZEIT közt csekély változtatással jönnek elő. Így ez és a REKOR, DE , IGI , SCAL , (ha csak valami francia- vagy angol nyelvrégész által meg nem fejtetnek) értelem nélküli szavai, a RECOR , DE , NGRSEAN és RECOR, DE, NR, DE , NGRSCAL , változatai eléggé mutatják azt, hogy ugyanazon betűelemek különféleképen használtattak, és minthogy még is nagyobb részt ugyanazon sorban következnek, azt kell kihoznunk, hogy nem az egyes betűket kalapálták a többnyire pálczás keretek közé, hanem hogy azon egyformaság hosszabb bélyegeknél használatából eredt, mint valóban több ily bélyeget volt módomból észrevenni. Ezek különsege és a tálak változó átmérője tette azt, hogy sokszor nem az egész bélyeg használtatott; sőt hoztam fel

példát arra is, hogy ugyanazon sorban, egészen hasonló betűk vagy jegyek használtak, de még is külön bélyeggel. Ez újra látszik fenebbi állításomat igazolni, hogy eredetileg e jeleknek értelmük lehetett; de félszeg módon használtatván, úgy mint jelenleg előjönnek, értelem nélküli megfejthetetlen rejtélyek maradnak mindaddig, míg meg nem találatik azon eredeti mondat, vagy mondatok, melytől vagy melyektől ezen eltorzítások származtak.

E mesterség műtani fogásainak észlelete is vezethetne végtére némi felvilágosodásra; és ámbár magában véve, itt a legörvendetesb eredmény is csekélynek fog tetszeni, meglehet még is, hogy ha nem is ebben, tán idővel más rokon ágban meglepő fölfedezésekre fog útmutatóul szolgálni.
